

Ekonominės raidos scenarijus (toliau – scenarijus) parengtas naudojantis iki 2018 m. rugpjūčio 31 d. paskelbtais statistiniais duomenimis ir gauta informacija, kurią pateikė institucijos vadovaudamosi Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2016 m. balandžio 13 d. nutarimu Nr. 369 „Dėl Ekonominės raidos scenarijaus rengimo ir skelbimo tvarkos aprašo patvirtinimo“. Taip pat naudotasi Europos Komisijos ir Tarptautinio valiutos fondo viešai skelbiamomis atitinkamomis techninėmis prielaidomis dėl išorės aplinkos (prekybos partnerių raida, naftos kainos, euro ir dolerio kursas).

Įvertinę pirmojo 2018 metų pusmečio Lietuvos ekonominės raidos rezultatus, pasikeitusią išorės aplinką ir palankias sąlygas vidaus paklausai augti numatome, kad Lietuvos bendrasis vidaus produktas (BVP) 2018 metais galėtų padidėti 3,4 proc. Tai 0,2 procentinio punkto daugiau, nei buvo numatyta šių metų pavasarį. Vėlesniais vidutinio laikotarpio metais BVP turėtų augti tiek pat, kaip buvo numatyta šių metų pavasarį – 2,8 proc. 2019 metais ir po 2,5 proc. 2020 ir 2021 metais.

Tarptautinės institucijos 2018 metų vasarą nepakeitė pasaulio ekonomikos raidos perspektyvų – vis dar tikimasi stabilaus beveik 4 proc. siekiančio pasaulio BVP augimo artimiausius dvejus metus, tačiau jis nebebus sinchronizuotas, kaip 2017 metais. Kai kurių Lietuvai svarbių užsienio prekybos partnerių ekonomikos augs lėčiau, nei buvo numatyta šių metų pradžioje, o neigiama rizika dėl padidėjusios įtampos tarptautinės prekybos srityje, palyginti su šių metų pavasariu, išaugo. Dėl šių aplinkybių Lietuvos prekių ir paslaugų eksporto raida bus nuosaikesnė, nei buvo numatyta šių metų pavasarį.

Vidaus paklausa vidutiniu laikotarpiu bus esminis Lietuvos ekonomikos variklis. Ją skatins Vyriausybės sprendimai, susiję su gyventojų pajamų didinimu bei paskatų investuoti stiprinimu, tiesioginių užsienio investicijų ir Europos Sąjungos (ES) finansinės paramos lėšomis finansuojamų investicijų projektų įgyvendinimas bei įtemptos darbo rinkos diktuojamas poreikis verslui investuoti į veiklos automatizavimą, technologinį atsinaujinimą, inovacijas ir kitas veiklos efektyvumą ir darbo našumą didinančias priemones.

Padėtis darbo rinkoje darbuotojams išliks palanki visą vidutinį laikotarpį, o darbdavių konkurencija dėl darbuotojų nemažės. Įvertinę pastaruoju metu susiformavusias tendencijas ir darbo užmokestį didinančius administracinius sprendimus numatome, kad vidutinis mėnesinis bruto darbo užmokestis šalyje vidutiniu laikotarpiu augs vidutiniškai apie 7,2 proc. per metus – tai 1 procentiniu punktu daugiau, nei buvo numatyta šių metų pavasarį.

Išblėsus vienkartinėms veiksmams, lėmusių vidutinės metinės infliacijos šuolį 2017 metais, poveikiui, kainų raida per pirmuosius 7 šių metų mėnesius buvo nuosaikesnė. Įvertinę rengiant scenarijų disponuojamą informaciją numatome, kad vidutinės metinės infliacijos, apskaičiuotos pagal suderintą vartotojų kainų indeksą, pokytis 2018 metais sieks 2,7 proc. – tai 0,2 procentinio punkto mažiau, nei buvo numatyta 2018 metų pavasarį. Vėlesniais vidutinio laikotarpio metais kainų pokytis turėtų nusistovėti ties 2,5 proc. per metus.

Scenarijus parengtas darant prielaidą, kad nebus nukrypta nuo Lietuvos stabilumo programoje numatytos fiskalinės politikos krypties, t. y. vidutiniu laikotarpiu bus formuojami valdžios sektoriaus finansų pertekliai. Perteklinis valdžios sektorius kartu su vidaus paklausą stiprinančiomis ir viešųjų išlaidų efektyvumą didinančiomis Vyriausybės priemonėmis padidėjusio išorės aplinkos neapibrėžtumo sąlygomis atliks ekonomiką stabilizuojantį vaidmenį.

Investicijos

Numatome, kad bendrojo pagrindinio kapitalo formavimo išlaidos šalyje 2018 metais augs sparčiau nei augo keletą pastarųjų metų – 9 proc. – 1,4 procentinio punkto daugiau, nei buvo numatyta 2018 metų pavasarį. Vidutinio laikotarpio perspektyvas taip pat pagerinome: 2018–2021 metais bendrojo pagrindinio kapitalo formavimo išlaidos vidutiniškai per metus turėtų augti po 5,8 proc. (2018 metų pavasarį buvo numatyta 5,4 proc.).

Poreikis išlaikyti konkurencinį pranašumą tiek vidaus, tiek užsienio rinkose ribotos darbo jėgos pasiūlos sąlygomis skatina Lietuvos įmones ieškoti būdų didinti darbo našumą modernizuojant, automatizuojant ir darant efektyvesnius darbo procesus, kuria stiprų stimulą didinti produktyvias investicijas. 2017 metais sparčiai augusios produktyvios investicijos leido beveik 3 procentiniais punktais padidinti šalies darbo našumo lygį, palyginti su ES vidurkiu, – nuo 72 proc. 2016 metais iki 74,9 proc. 2017 metais. Pirmąjį 2018 metų pusmetį toliau augo tokios investicijos: į mašinas, įrenginius ir ginklų sistemas – 10,7 proc., intelektinės nuosavybės produktus – 6,6 proc., informacinę ir ryšių įrangą – 6,5 proc., transporto įrangą – 2,1 proc. Šalyje vykstantys demografiniai pokyčiai diktuoja, kad investicijos į technologinį atsinaujinimą, procesų automatizavimą ir veiklos modernizavimą yra būtinos siekiant išlaikyti įmonių pelningumą bei pritraukti tinkamos kvalifikacijos darbuotojus, todėl tokios rūšies investicijų plėtra neturėtų sustoti visą vidutinį laikotarpį.

Šalyje suprantama inovacijų, technologinių naujovių svarba bei jaučiamas dėmesys tam. Pastaruoju metu vis daugiau investuojama į intelektinės nuosavybės produktus: šios rūšies investicijos 2017 metais išaugo 16,3 proc., pirmąjį 2018 metų pusmetį – 6,6 proc. Mokestinės paskatos ir viena iš įgyvendinamų 6 Lietuvos Respublikos Vyriausybės reformų, nukreipta į inovacijų skatinimą vidutiniu laikotarpiu turėtų palaikyti inovacijų plėtrą.

Vidutiniu laikotarpiu gerėjant gyventojų finansinei padėčiai būstas išliks patraukli investicinė priemonė, tačiau dėl vyraujančių demografinių tendencijų reikšmingo gyvenamojo būsto statybos augimo vidutiniu laikotarpiu nesitikime. Turėtų tęstis infrastruktūros objektų statybų plėtra, skatinama ES finansinės paramos lėšomis. Augantys turistų srautai, gerinama susisiekimo infrastruktūra stimuliuos naujų viešbučių statybos plėtrą. Lietuvai tampant vis patrauklesnei užsienio investuotojams, į šalį atėjusios tarptautinės kompanijos skatins naujausius standartus atitinkančių komercinių patalpų statybą.

Siekis atitikti ES kokybės standartus ir išlikti konkurencingiems skatina transporto priemonių parko atsinaujinimą ir plėtrą – Lietuvoje pirmąjį 2018 metų pusmetį užfiksuotas sparčiausias naujų

krovinių transporto priemonių įsigijimo augimo (26 proc.) tempas visoje ES. Investicijos į naujų transporto priemonių įsigijimą trumpuoju laikotarpiu išliks svarbus investicijų augimo šalyje veiksnys.

Išliekant poreikiui veiklos procesus daryti efektyvesnius toliau turėtų būti investuojama į gamybinių pajėgumų didinimą. Kelerius metus istorinėse aukštumose išliekantis pramonės gamybinių pajėgumų panaudojimo lygis rodo, kad dalis pramonės įmonių šiuo metu vykdo veiklą neturėdamos galimybės plėsti gamybos bei papildomų investicijų, todėl yra apribotos nuo spartesnės verslo plėtros.

Vidutiniu laikotarpiu bus jaučiamas ir Investicijų plano Europai programos (ESIF) įgyvendinimo poveikis – 2018 metų liepos duomenimis, Lietuvoje patvirtintų operacijų pagal ESIF finansavimo apimtis siekia 409 mln. eurų. Tikimasi, kad tai paskatins 1,5 milijardo eurų investicijas.

Infliacija

Padidėjęs ekonominis aktyvumas ir natūralūs kainų artėjimo prie ES vidurkių procesai vidutiniu laikotarpiu skatins kainų augimą Lietuvoje, tačiau jis nebus toks spartus kaip stebėtasis 2017 metais. Numatoma produktyvių investicijų plėtra vidutiniu laikotarpiu sudarys sąlygas mažinti pastaraisiais metais susidariusį atotrūkį tarp darbo našumo ir atlyginimų augimo, o kartu mažins spaudimą kainų didėjimui. Scenarijus parengtas remiantis techninėmis prielaidomis, kad nuo 2020 metų pasaulinės naftos kainos ir euro dolerio kursas stabilizuosis.

Įvertinę rengiant scenarijų disponuojamą informaciją numatome, kad vidutinės metinės infliacijos, apskaičiuotos pagal su kitomis ES valstybėmis narėmis metodologiškai suderintą vartotojų kainų indeksą (SVKI), pokytis 2018 metais sieks 2,7 proc. – tai 0,2 procentinio punkto mažiau, nei buvo numatyta 2018 metų pavasarį. Vėlesniais vidutinio laikotarpio metais kainų pokyčio tempas turėtų nusistovėti ties 2,5 proc. per metus.

Nuo 2017 metų spalio metinė infliacija Lietuvoje mažėja ir šiuo metu yra dvigubai mažesnė nei prieš metus. 2018 metų liepą metinė infliacija pagal SVKI sudarė 2,3 proc., vidutinė metinė infliacija – 3,4 procento. Metinė infliacija ypač sumažėjo 2018 metų kovą išnykus prieš metus padidintų akcizų tarifų alkoholiniams gėrimams poveikiui. Sąlygas infliacijai mažėti sudaro palankesnės maisto žaliavų kainos, kurios sumažino pieno produktų, vaisių, daržovių kainas, stabilios neenergetinių pramoninių prekių kainos. Vartojimo prekių ir paslaugų kainų augimą šiemet skatins brangesnė nafta ir išliekantis (nors ir silpnėjęs) paslaugų kainų kilimas.

Pastaraisiais metais stebimas paslaugų brangimas siejamas tiek su sparčiai didėjančiu darbo užmokesčiu paslaugų sektoriuje, kuriame darbo kaštai daugiau nei gamybos sektoriuje perkeltami į galutinę kainą, tiek su aktyvesniu paslaugų vartojimu, skatinamu sparčiai augančių namų ūkių disponuojamų pajamų. 2018 metų sausio–liepos mėnesiais būsto (4,4 proc.), poilsio (4,7 proc.) ir transporto (4,3 proc.) paslaugų kainų augimo tempas išliko spartus, tačiau lėtesnis nei pernai, nepaisant paspartėjusio darbo užmokesčio augimo tempo. Nuo paskutinio 2017 metų ketvirčio

stebimas paslaugų kainų augimo tempo sulėtėjimas turėtų išlikti ir antroje 2018 metų pusėje. Augant darbo užmokesčiui šalyje, o paslaugoms, kurių kainos šiuo metu nesiekia pusės ES valstybių vidurkio, užimant vis didesnę vartotojų krepšelio dalį, spaudimas paslaugų kainoms didėti išliks visą vidutinį laikotarpį.

Maisto produktų ir nealkoholinių gėrimų kainos per pirmuosius septynis 2018 metų mėnesius padidėjo 2,3 proc. (2017 m. – 3,4 proc.). Nuo 2017 metų lapkričio dėl palankesnių kai kurių žaliavų (ypač pieno) kainų maisto produktų kainų augimo tempas lėtėja. Pastaruosius devynis mėnesius mažėjus pieno supirkimo kainoms Lietuvoje (2018 m. liepos mėn., palyginti su 2017 m. spalio mėn., pieno supirkimo kaina sumažėjo 24,2 proc.) pieno produktai, palyginti su jų aukščiausia kaina sausį, atpigo nedaug. Pieno produktai, išskyrus sviestą atpigo 1,4 proc., sviestas – 2,9 procento. Palyginti su atitinkamo laikotarpio prieš metus kainomis, pieno produktai 2018 metų liepą buvo 5 proc., o sviestas – 27 proc. brangesni. 2018 metų I ketvirtį šiek tiek pigo daržovės, II ketvirtį – vaisiai. Remiantis Žemės ūkio ministerijos informacija, dėl nepalankių oro sąlygų – praėjusių metų liūčių ir šių metų sausros – 2018 metais numatomas grūdinių augalų derliaus sumažėjimas ketvirtadaliu (24,8 proc.). Nepalankios meteorologinės sąlygos – didelė sausra ir kaitra – vyrauja ir kitose ES valstybėse, todėl jose žieminių kviečių derlingumas numatomas mažesnis už paskutinių 5 metų vidurkį. Dėl sausros numatant mažesnę grūdų derlių daugelyje ES valstybių kyla grūdų supirkimo kainos. Atsižvelgus į tai scenarijuje daroma prielaida, kad aukštesnės grūdų kainos turės didinantį poveikį duonos ir mėsos produktų mažmeninėms kainoms tiek 2018, tiek 2019 metais.

Kylant tarptautinėms energinių prekių ir šilumos gamybai naudojamam kuro (ypač biokuro) kainoms, nuo 2017 metų rudens pastebimas šilumos energijos kainų augimas. Numatoma, kad, kylant šilumos gamyboje naudojamam kuro kainoms, 2018–2019 metais vidutinė centralizuotai tiekiamos šilumos energijos kaina šalyje bus aukštesnė nei pernai. Vėlesniais vidutinio laikotarpio metais, energinių prekių kainoms stabilizavusis, vidutinė šilumos kaina šalyje galėtų mažėti, jei vartotojams per šilumos kainą būtų grąžinta 2011–2017 metais bendrovei „Vilniaus energija“ permokėta suma (7,54 mln. eurų), o Vilniaus ir Kauno kogeneracinių jėgainių projektų įgyvendinimas užtikrintų palankesnes šilumos kainas šių miestų gyventojams.

Elektros energija buitiniams vartotojams nuo 2018 metų pradžios atpigo vidutiniškai 1 proc. Mažesnius elektros energijos tarifus buitiniams vartotojams lemia mažėjančios elektros energijos įsigijimo ir viešuosius interesus atitinkančių paslaugų kainos. Nuo 2018 m. rugpjūčio 16 d. iki spalio 28 d. vykdomas elektros jungties tarp Lietuvos ir Švedijos „NordBalt“ remontas elektros kainą buitiniams vartotojams gali paveikti 2019 ir 2020 metais, tačiau šiemet įtakos neturės. Dujų buitiniams vartotojams kainos pirmąjį 2018 m. pusmetį, palyginti su antruoju 2017 metų pusmečiu, sumažėjo 1,6 proc., bet, palyginti su pirmuoju 2017 metų pusmečiu buvo 5,1 proc. aukštesnės. Nepaisant tarptautinėse rinkose augančių gamtinių dujų kainų antrąjį 2018 metų pusmetį dujų kainos išliks tokios pačios kaip pirmąjį pusmetį dėl šiek tiek mažesnių dujų infrastruktūros išlaikymo kaštų ir mažesnių bendrovės „Lietuvos dujų tiekimas“ veiklos sąnaudų. Vidutiniu laikotarpiu dujų buitiniams vartotojams kainos daugiausia priklausys nuo dujų kainų tarptautinėse rinkose. Jei reikšmingai sumažėtų suskystintų gamtinių dujų terminalo išlaikymo kaštai, naudą galėtų pajusti ir namų ūkiai.

2018 metų sausį–liepą, palyginti su atitinkamu laikotarpiu prieš metus, *Brent* naftos kaina eurais išaugo 25 proc., o transporto priemonių degalai pabrango 6,6 procento. 2018 metų liepą. Europos Komisija atnaujino naftos kainų prognozes, rodančias, kad laukiamas spartesnis naftos kainos kilimas, nei buvo prognozuota vasarį: 2018 metais naftos kaina eurais didės 27,7 proc., 2019 metais – 0,7 procento. 2018 metų vasarį Europos Komisija prognozavo, kad 2018 metais nafta pabrangs 15,6 proc., o 2019 metais atpigs 5,9 proc. Auganti naftos kaina 2018 metais didina transporto priemonių degalų kainas, o šios – įmonių veiklos sąnaudas, todėl egzistuoja rizika, kad dalis padidėjusių sąnaudų gali būti perkelta į vartotojų kainas.

Užimtumas ir nedarbas

Atsižvelgus į gerus pirmojo 2018 metų pusmečio užimtumo ir migracijos rezultatus pagerintos 2018 ir 2019 metų darbo rinkos rodiklių projekcijos. Palyginti su 2018 metų pavasarį skelbtu scenarijumi, numatomas didesnis užimtų gyventojų skaičius ir mažesnis nedarbo lygis. Remiantis ES statistikos tarnybos (Eurostato) demografinėmis projekcijomis, vidutiniu laikotarpiu šalis susidurs su demografiniais iššūkiais, lemiančiais darbingo amžiaus gyventojų skaičiaus mažėjimą, o įmonės toliau konkuruos dėl tinkamos kvalifikacijos darbuotojų, kurių trūkumas vidutiniu laikotarpiu didės.

Nedarbo lygis šalyje pirmąjį 2018 metų pusmetį sudarė 6,6 proc. (II ketvirtį – 5,9 proc.) ir per metus sumažėjo 0,9 procentinio punkto. Nedarbo lygis šalyje mažėja panašiu tempu kaip pernai daugiausia dėl stipriai išaugusio užimtumo ir sumažėjusio nedarbo kaime. Pirmąjį 2018 metų pusmetį nedarbas kaime vidutiniškai sudarė 9,7 proc. ir, palyginti su atitinkamu laikotarpiu prieš metus, sumažėjo 2 procentiniais punktais.

Užimtųjų gyventojų skaičius šalyje pirmąjį 2018 metų pusmetį išaugo 0,4 proc., mieste jis nesikeitė, o kaime padidėjo 1,3 proc. Žemės ūkio ministerijos duomenimis, kaimo vietovėse veikiančioms įmonėms numatoma paskirstyti 19,4 mln. eurų ES paramos verslo plėtrai, kas turėtų labiau paskatinti užimtumą ir prisidėti mažinant nedarbo lygį kaimiškose vietovėse. Jei darbo jėgos mobilumas augs, o regioninis nedarbas sparčiai mažės, tai leistų tikėtis didesnio gyventojų užimtumo ir mažesnio, nei numatyta scenarijuje, nedarbo lygio šalyje vidutiniu laikotarpiu.

Šalyje išaugę atlyginimai ir kvalifikuotų darbuotojų paklausa pirmąjį 2018 metų pusmetį toliau skatino užsieniečių įdarbinimą Lietuvoje. Išaugus asmenų imigracijai ir sumažėjus gyventojų emigracijai grynosios migracijos srautas 2018 metų liepą trečią mėnesį iš eilės buvo teigiamas. Migracijos tendencijų gerėjimą lemia augantis imigrantų iš Ukrainos ir Baltarusijos skaičius. Migracijos departamento duomenimis, per 2018 m. 7 mėnesius užsieniečiams dirbti Lietuvoje išduota 22,2 tūkst. vizų, iš kurių maždaug 80 proc. – ukrainiečiams. Palyginti pernai per visus metus užsieniečiams išduota kiek daugiau nei 23 tūkst. vizų dirbti. Per artimiausius kelerius metus Ukrainos piliečių, atvykstančių į Lietuvą, skaičius turėtų ir toliau didėti. Liepos mėnesį Vyriausybė, siekdama pagerinti verslo aplinką ir pritraukti į Lietuvą daugiau aukštos kvalifikacijos specialistų, beveik du kartus – nuo 27 iki 49 – išplėtė trūkstamų profesijų sąrašą. Beveik pusė naujų profesijų susijusios su informacinių technologijų veikla. Išplėstas lengvesnio užsieniečių įdarbinimo profesijų

sąrašas leidžia tikėtis tolesnio įdarbinamų užsieniečių skaičiaus augimo šiais ir kitais metais. Spartesnė darbo jėgos imigracija iš ne ES valstybių iš dalies kompensuos darbo jėgos ir užimtų gyventojų netekimą (daugiausia statybos ir transporto paslaugų sektoriuose) bei švelnins įtampą šalies darbo rinkoje.

Nors tarptautinės migracijos srautas nuo 2018 metų gegužės tris mėnesius iš eilės buvo teigiamas (paskutiniai žinomi scenarijaus rengimo metu liepos mėnesio statistiniai duomenys), kol kas per anksti tai laikyti ilgalaikė tendencija. Rengiant scenarijų remtasi statistine informacija apie gyventojų skaičių šalyje ir vėliausiomis Eurostato tarnybų demografinėmis projekcijomis, kuriose numatyta, kad vidutiniu laikotarpiu darbingo amžiaus gyventojų skaičiaus kaitos tendencijos Lietuvoje išliks artimos 2016 ir 2017 metams, t. y. 15–74 metų amžiaus gyventojų skaičius sumažės vidutiniškai po 1,6 proc., arba po 33 tūkst. asmenų kasmet. Scenarijuje numatoma, kad palaiptiesiems didėsiantis gyventojų pensinis amžius ir ryškus darbo jėgos trūkumas, suteiksiantis palankesnes galimybes įsidarbinti, toliau skatins vyresnio amžiaus gyventojus aktyviau dalyvauti darbo rinkoje. 55 metų amžiaus ir vyresnių gyventojų grupės darbo jėgos aktyvumas nuosekliai didės visą vidutinį laikotarpį ir iš dalies kompensuos darbo jėgos praradimą dėl emigracijos bei visuomenės senėjimo.

Darbo užmokestis

Vidutiniu laikotarpiu, kol darbo jėgos paklausa viršys pasiūlą, spaudimas kelti darbo užmokestį išliks. Kvalifikuotos darbo jėgos paklausa, įmonių konkurencija dėl kvalifikuotų darbuotojų, produktyvios investicijos, augiantis darbo našumas skatins vidutinio mėnesinio bruto darbo užmokesčio augimo tempą, ypač privačiame sektoriuje.

Pirmąjį 2018 metų pusmetį vidutinis mėnesinis bruto darbo užmokestis šalyje (be individualių įmonių) padidėjo sparčiausiai per pastaruosius 10 metų – 10 proc. (privačiame sektoriuje – 10,2 proc., valstybės sektoriuje – 9,5 proc.). Toks spartus darbo užmokesčio augimas rodo, kad darbdavių konkurencija dėl darbuotojų stiprėja. Realusis darbo užmokestis šalies ūkyje padidėjo 5,9 proc.: viešajame sektoriuje – 5,5 proc., privačiajame – 6,1 proc.

Darbo užmokesčiui privačiame sektoriuje kylant sparčiau nei valstybės sektoriuje, vidutinis mėnesinis bruto darbo užmokesčio dydis privačiame sektoriuje pirmą kartą viršijo darbo užmokesčio dydį valstybės sektoriuje. Šalies ūkyje vidutinis mėnesinis bruto darbo užmokestis pirmąjį 2018 metų pusmetį sudarė 911 eurų, privačiame sektoriuje – 911,9 euro, valstybės sektoriuje – 909,1 euro.

Atlyginimai pirmąjį 2018 metų pusmetį per metus išaugo visų ekonominės veiklos rūšių įmonėse, įstaigose ir organizacijose nuo 5,8 proc. (elektros, dujų, garo tiekimo ir oro kondicionavimo veiklos srityje) iki 14,4 proc. (informacijos ir ryšių veiklos srityje). Sparčiausiai darbo užmokestis augo įmonėse, kuriose reikiamos kvalifikacijos darbo jėgos paklausa stipriai viršijo pasiūlą arba dirba aukštos kvalifikacijos darbuotojai ir kuriama aukšta pridėtinė vertė. Nuo gegužės 1 dienos gydytojų ir slaugytojų darbo užmokesčiui didinti papildomai skyrus lėšų, II ketvirtį, palyginti su atitinkamu

laikotarpiu prieš metus, žmonių sveikatos priežiūros ir socialinės veiklos srityje vidutinis atlyginimų augimas buvo sparčiausias iš visų veiklų ir siekė 16,5 procento.

Atlyginimų metinio augimo tempui poveikį taip pat turėjo nuo 2018 m. sausio 1 d. 5,3 proc. iki 400 eurų padidinta minimalioji mėnesinė alga (MMA); padidintas valstybės politikų, teisėjų, valstybės pareigūnų, valstybės tarnautojų ir biudžetinių įstaigų darbuotojų pareiginės algos bazinis dydis; patikslinti minimalieji pareiginės algos pastoviosios dalies koeficientai kvalifikuotiems biudžetinių įstaigų darbuotojams.

Nuo 2018 metų pradžios nustatytos minimalios socialinio draudimo įmokos už darbuotojus, gaunančius mažesnę algą nei MMA, galėjo turėti poveikį mažiausiai uždirbančių darbuotojų darbo užmokesčiui. „Sodros“ duomenimis, mažesnę algą nei MMA gaunančių darbuotojų skaičius per pusmetį sumažėjo 30 tūkst. asmenų.

2018 ir 2019 metais šalies vidutinio darbo užmokesčio augimo tempui didinantį poveikį turės MMA didinimas ir nuo 2018 metų rugsėjo keičiamas pedagogų darbo apmokėjimas.

Atotrūkis tarp darbo užmokesčio, mokamo skirtingos kvalifikacijos, ekonominių veiklų ir regionų darbuotojams, vidutiniu laikotarpiu išliks. Darbo užmokestis sparčiau augs didžiausiuose šalies regionuose (Vilniaus, Kauno, Klaipėdos miestuose ir jų apskrityse), kuriuose ekonominė veikla išliks aktyviausia. Regionuose suplanuotos investicijos į gamybinių įmonių plėtrą (vykdomos ar suplanuotos gamyklų Marijampolėje, Naujojoje Akmenėje, Šiauliuose statybos) paskatins užimtumą ir atlyginimų augimą juose.

Spartesnio atlyginimų augimo galima tikėtis privačiame sektoriuje, ypač apdirbamosios gamybos veiklos srityje, kurioje 6 ketvirčius iš eilės stebimas metinis laisvų darbo vietų augimas, bei esant aukštam gamybinių pajėgumų panaudojimo lygiui laukiamas investicijų, didinančių darbo našumą, augimas. Statybos ir transporto paslaugų sektoriuose spaudimą didinti atlyginimus turėtų švelninti augantis užsieniečių iš ne ES valstybių įdarbinimas.

Vykdamas mokesčių reformą, susijusią su darbo jėgos apmokestinimu, nuo 2019 metų socialinio ir sveikatos draudimo įmokos (išskyrus nedarbo socialinio draudimo ir nelaimingų atsitikimų darbe ir profesinių ligų socialinio draudimo įmokas) bus perkeltos iš darbdavio darbuotojui. Darbuotojui bus perkeltas 28,9 proc. dydžio socialinio draudimo tarifas, todėl atitinkama dalimi turėtų padidėti bruto darbo užmokestis. Darbo užmokesčio rodiklių (vidutinio mėnesinio bruto darbo užmokesčio, darbo užmokesčio fondo) projekcijoms rengti reikalinga statistinė bazė (Statistikos departamento paskelbti statistiniai vidutinio metinio bruto darbo užmokesčio duomenys) scenarijaus sudarymo metu dar neatspindėjo šio mokesčių reformos poveikio bruto darbo užmokesčio lygiui.

Atsižvelgiant į 2019 metais projektuojamą vidutinio mėnesinio bruto darbo užmokesčio, apskaičiuoto pagal dabartinę tvarką, augimo tempą (7,5 proc.) ir perkėlus 28,9 proc. dydžio socialinio draudimo tarifą darbuotojui, vidutinis mėnesinis bruto darbo užmokestis 2019 metais sudarytų 1268,1 euro. Atitinkamai būtų didesnis ir 2020–2021 metų darbo užmokesčio lygis bei 2018–2021 metų darbo užmokesčio fondo lygis.

Vartojimas

Sparčiausiai per dešimtmetį augęs darbo užmokestis pirmąjį 2018 metų pusmetį svariai padidino gyventojų disponuojamas pajamas ir lėmė gerus namų ūkių vartojimo išlaidų rezultatus – vartojimo išlaidos išaugo 3,8 proc. Atsižvelgus į palankią situaciją darbo rinkoje, numatomą sparčiau nei kainos augsiantį darbo užmokestį, gyventojų pajamas didinančius Vyriausybės sprendimus, geriausius per keletą pastarųjų metų vartotojų lūkesčius ir vienkartinius vartojimo išlaidų augimą stimuliuojančius veiksnius – 2018 metų Lietuvos šimtmečio dainų šventę, Popiežiaus vizitą Lietuvoje – numatoma, kad per visus 2018 metus namų ūkių vartojimo išlaidos augs 4,3 proc. – 0,3 procentinio punkto sparčiau, nei buvo numatyta šių metų pavasarį.

Nuo 2019 metų mažėsiantis darbo jėgos apmokestinimas, pensijų indeksavimas ir vis dar santykinai sparčiai augsiantis darbo užmokestis suteiks papildomą impulsą gyventojų disponuojamoms pajamoms didėti. Tai turėtų paspartinti namų ūkių vartojimo išlaidų 2019 metais augimą iki 4,3 proc. (2018 metų pavasarį buvo numatyta 3,8 proc.). Tikėtina, kad 2020–2021 metais tiek dėl statistinės bazės efekto, tiek dėl mažėjančio vartotojų skaičiaus namų ūkių vartojimo išlaidos augs nuosaikiau – vidutiniškai apie 3,6 proc. per metus.

Scenarijaus sudarymo metu vyraujant teigiamiems vartotojų lūkesčiams ir įvertinus palankią darbuotojams darbo rinkos raidą, vidutiniu laikotarpiu galima tikėtis pernelyg nesikeičiančios vartotojų elgsenos. Statistikos departamento kas ketverius metus atliekamo namų ūkių biudžetų tyrimo duomenys rodo, kad gerėjant finansinei namų ūkių padėčiai Lietuvos gyventojai yra linkę didinti vartojimo išlaidas, o sunkmečiu išlaidas ne pirmo būtinumo prekėms ir paslaugoms smarkiai apriboja. 2016 metais darbo užmokesčiui pradėjus augti beveik dvigubai sparčiau nei vidutiniškai per penkerių metų (2010–2015 m.) po ekonominės krizės buvusį laikotarpį (8,4 proc. palyginti su 4,4 proc.) vidutinės namų ūkių vartojimo išlaidos vienam asmeniui per mėnesį, palyginti su 2012 metais padidėjo 20,3 proc. (įvertinus vartojimo kainų augimą ir vartojimo apimtį – 18,9 proc.). O analogiškos išlaidos per penkerių metų (2008–2012 m.) laikotarpį, kai net dvejus metus iš eilės (2009 ir 2010 m.) darbo užmokestis smuko (atitinkamai –4,4 proc. ir –3,3 proc.) išaugo vos 0,5 procento (2012 m. palyginti su 2008 m.).

Eksportas

2017 metais prekių eksporto vertei išaugus sparčiausiai per šešerius metus (16,8 proc.), pirmąjį 2018 metų pusmetį dėl aukštos palyginamosios bazės ir šiek tiek lėčiau augus euro zonos ekonomikai Lietuvos prekių eksporto vertės augimo tempas sulėtėjo iki 6,3 procento. Lietuviškos kilmės prekių eksporto vertė taip pat augo lėčiau ir padidėjo 8,3 procento. Augo daugelio svarbiausių lietuviškos kilmės prekių grupių eksportas, o labiausiai – chemijos pramonės (trašų), mineralinių produktų, metalų, paruoštų maisto produktų, baldų ir plastikų eksportas. Pernai prasidėjęs Rusijos ekonominio aktyvumo atsigavimas tęsėsi ir pirmąjį 2018 metų pusmetį

(ekonomika augo 1,6 proc.), bet smukusi rublio vertė euro atžvilgiu neigiamai veikė prekių reeksporto vertės augimo tempą, kuris pirmąjį 2018 metų pusmetį augo tik 3,3 procento.

Tarptautinės institucijos 2018 metų vasarą nepakeitė pasaulio ekonomikos raidos perspektyvų – vis dar tikimasi stabilaus beveik 4 proc. siekiančio pasaulio BVP augimo artimiausius dvejus metus, tačiau jis nebebus sinchronizuotas kaip 2017 metais. Kai kurių Lietuvai svarbių užsienio prekybos partnerių ekonomikos augis lėčiau, nei buvo numatyta šių metų pradžioje, o neigiama rizika dėl padidėjusios įtampos tarptautinės prekybos srityje, palyginti su šių metų pavasariu, išaugo. Dėl šių aplinkybių Lietuvos prekių ir paslaugų eksporto raida bus nuosaikesnė, nei buvo numatyta šių metų pavasarį.

Išaugusio išorės aplinkos neapibrėžtumo sąlygomis poreikis valdyti valiutų riziką ir didinti darbo našumą skatinančias investicijas eksportuojančioms įmonėms išliks visą vidutinį laikotarpį.

Sėkminga naujų rinkų Azijos valstybėse paieška suteiks papildomų galimybių Lietuvos maisto pramonės eksportuotojams, tačiau pagrindine lietuviškos kilmės prekių kryptimi išliks ES. Išliksianti plati eksporto įvairovė (diversifikacija) ir darbo našumą didinančios investicijos sudarys prielaidas tvariai šalies eksporto plėtrai vidutiniu laikotarpiu. Jeigu eksportuojančios įmonės vengs didinti investicijas į veiklos efektyvumą ir darbo našumo didinimą, augančios darbo sąnaudos ir gamybinių pajėgumų trūkumas, net esant pakankamai išorės paklausai, ribos eksporto plėtrą vidutiniu laikotarpiu.

Paslaugų eksportas, kurio apimčių augimo tempas nuo 2012 metų kasmet viršijo prekių eksporto apimčių augimą, įgauna vis svaresnį vaidmenį, turintį poveikio ūkio raidai. Pirmąjį 2018 metų pusmetį paslaugų eksporto vertė išaugo 14,5 proc. (apimtyms – 11,2 proc.), o jų dalis prekių ir paslaugų eksporto struktūroje padidėjo iki 25,6 procento. Nors paslaugų eksporto struktūroje svarbiausią reikšmę turi transporto paslaugos, vis didesnę svorį pastaruoju metu įgyja telekomunikacijų, kompiuterių ir informacinės paslaugos. Jų vertė 2017 metais išaugo 63,8 proc. (2018 m. I ketv. – 16,1 proc.) ir lėmė 2,7 procentinio punkto visų paslaugų eksporto augimo per šį laikotarpį. Vidutiniu laikotarpiu paslaugų eksporto vaidmuo, tenkantis Lietuvos ekonomikai, neturėtų mažėti.

Rizika dėl scenarijaus išsipildymo

Egzistuoja teigiama rizika, kad Vyriausybės vykdomos inovacijų ir mokesčių reformos padidins vidaus paklausą daugiau, nei numatyta scenarijuje. Teigiamai šalies ūkio raidą vidutiniu laikotarpiu galėtų paveikti ir geresnės, nei šiuo metu numato Eurostatas, Lietuvos demografinės tendencijos bei atslūgusi įtampa pasaulinės prekybos srityje.

Dėl padidėjusio išorės aplinkos neapibrėžtumo neigiama rizika, dėl kurios scenarijuje numatyti rodiklių įverčiai gali būti prastesni, šiuo metu yra sustiprėjusi ir mažai atvirai Lietuvos ekonomikai yra potencialiai reikšminga.

Dar labiau padidėjusi įtampa tarptautinės prekybos srityje dėl suaktyvėjusių protekcionizmo apraiškų, prekybos karų; padidėjusi geopolitinė įtampa; potenciali Turkijos finansų krizės užkrato grėsmė euro zonos valstybėms; padidėjusi kietojo „Brexit“ tikimybė; galimi pasaulio finansų rinkų svyravimai – rizikos, kurioms išsipildžius neigiamas poveikis būtų juntamas ne tik Lietuvos, bet ir pasaulio ekonomikai. Be to, egzistuoja rizika, kad toliau augant išorės aplinkos neapibrėžtumui gali suprastėti kelerius pastaruosius metus vyravę išskirtinai geri Lietuvos verslo ir vartotojų lūkesčiai, įmonės gali atidėti investicinius planus, o vartotojai sumažinti išlaidas ne pirmo būtinumo prekėms ir paslaugoms. Rengiant scenarijų buvo žinoma, kad Europos Centrinio Banko vykdoma kiekybinio skatinimo programa turėtų tęstis iki 2018 metų pabaigos, o palūkanų normos turėtų išlikti dabartiniame lygyje bent iki 2019 m. vasaros, todėl lieka neaiškumų dėl monetarinės politikos krypties vėlesniu laikotarpiu.

Neigiamai Lietuvos ūkio raidą taip pat gali paveikti dažniau pasitaikančios stichinės nelaimės tiek užsienio valstybėse, tiek Lietuvoje.

Pagrindinė rizika, susijusi su projektuojamais infliacijos dydžiais, išlieka dėl tarptautinių naftos kainų, turinčių didelę įtaką vartotojų prekių kainoms Lietuvoje, raidos neapibrėžtumo. Nors 2017 metais suaktyvėjęs investicinis procesas ir padidėjęs darbo našumas gerokai sumažino atlyginimų ir kainų spiralės riziką, ji senkant darbo jėgos ištekliams vis dar išlieka.
